

Kuidas võeti Kremlis vastu otsus ühise küüditamisoperatsiooni läbiviimiseks Balti liiduvabariikides 1949. aasta kevadel?

Nikolai Karotamme ülestähendus kohtumisest Jossif Staliniga 18. jaanuaril 1949

Meelis Saueauk, Tõnu Tannberg

Märtsiküüditamise algatajana on NSV Liidu Ministrite Nõukogu 29. jaanuari 1949 otsuses nimetatud Leedu, Läti ja Eestimaa kommunistlike (bolševistlike) parteide keskkomiteesid ning Leedu, Läti ja Eesti NSV-de ministrite nõukogusid.¹ Ülima töönaosusega selliseid kollektiivseid algatusi liiduvabariikide valitsustes ega keskkomiteedes siiski ei arutatud ja Moskvasse ei esitatud, vaid massiküüditamise läbiviimine otsustati kitsas ringis NSV Liidu kõrgema juhtkonna seas Moskvas. Harukordse materjalina märtsiküüditamise otsuse langetamise kohta, sh. liiduvabariikide parteijuhtidelt formaalse algatuse saamise kohta, on olemas Karotamme märkmed tema ning ta Läti ja Leedu kolleegide visiidist selles küsimuses Jossif Staliniga ja Nõukogude Liidu juhtkonna juurde Kremlisse 1949. aasta jaanuaris.

Karotamm oli varem Kremlis Stalini kabi-

netis käinud ainult 1944. aastal,² lisaks olid nad kohtunud parteistel või riiklikel suurriistustel Moskvas: demonstratsioonide ja paraadide ajal, vastuvõttudel, NSVL Ülemnõukogu istungitel jne.³ Seega oli Karotamme jaoks Stalini juurde kutsumine küllaltki erakordne sündmus. Ta saabus Moskvasse 1949. aasta jaanuaris, et arutada kolhooside rajamist, ja ta oli kutsutud ka 21. jaanuaril Suures Teatris peetud Lenini 25. surma-aastapäeva mälestusistungile. Samal ajal olid Moskvasse kutsutud ka Leedu K(b)P KK esimene sekretär Antanas Sniečkus ja Läti K(b)P KK esimene sekretär Jānis Kalnberziņš.

Moskvas allkirjastas Karotamm 15. jaanuaril ÜK(b)P KK sekretärile Georgi Malenkovile ja teistele õiendi Eesti NSV kolhoseerimise kohta, milles ta viimase punktina tegi ÜK(b)P Keskkomiteele ettepaneku „kulakute, nende perede ja mõnede

¹ NSVL MN 29. jaanuari 1949 otsus nr. 390-138ss „Kulakute ja nende perekondade, illegaalselt elavate, relvastatud korpõrgete ajal tapetud ja süüdimõistetud bandiitide ning natsionalistide perekondade, vastupanutegevust jätkavate legaliseeritud bandiitide ja nende perekondade, samuti represseeritud bandiitide abistajate perekondade Leedu, Läti ning Eesti territooriumilt väljasaatmise kohta”. – E. Andresen jt. (toim.) Eestlaste küüditamine: mineviku varjud tänases päevas: artiklid ja elulood. Tartu, 2004, lk. 181.

² 1944. aasta augustis oli N. Karotamm koos sama seltskonnaga, s. t. Balti liiduvabariikide parteijuhtidega J. Stalini jutul, et paika panna eelseisvad piirimuudatused ning vallutusjärgne sovetiseerimisprogramm Baltikumis. Mainimist väärrib, et tollal ei olnud N. Karotamm veel ametlikult EK(b)P KK esimene sekretär, selleks sai ta alles sama aasta septembris. Vt. lähemalt: T. Tannberg. Politika Moskv v respublikax Baltij v poslevoennye gody (1944–1956). Moskva, 2010, lk. 43–44.

³ Karotamme märkmed Stalinist, dateerimata (1945–1948?), ERAF, f. 9607, n. 1, s. 86.

Nõukogude võimule vaenulike elementide (kokku 18–20 000 inimest) väljasaatmiseks” Eesti NSV-st ning nende vara üleandmiseks kolhoosidele. Karotamm jättis selles asjas lõpliku otsustuse tegemise siiski Nõukogude juhtkonnale ja pakkus veel alternatiivvariantina, kui kulakute väljasaatmise küsimust ei otsustata lähemal ajal „positiivselt”, siis rakendada nende suhtes passirežiimi piiranguid, elamiskeeldu teatud piirkondades jne.⁴

17. jaanuaril valmis Karotammel aga juba uus kiri Stalinile kui NSVL Ministrite Nõukogu esimehele, kus olid muud variandid kõrvale jäetud ning taotleti ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu luba kulakute väljasaatmiseks. Kirjas oli öeldud:

„Kulaku suhtes me oleme senini viinud läbi tema piiramise ja väljatõrjumise poliitikat. On tulnud aeg teha pööre selles poliitikas ja likvideerida kulaklus kui klass Eesti NSV-s, saates kulakud ja nende perekonnad, samuti saksa okupantide käsilaste perekonnad vabariigi piiridest välja. See väljasaatmine tuleb hoolikalt ette valmistada ja viia läbi veel enne 1949. a. kevadkülvi. Väga oluline on, et see üritus viidaks läbi üheaegselt Eesti, Läti ja Leedu NSV-s.”⁵

Mis sundis Karotamme oma seisukohti korrigeerima ning kasutama Stalini ammust tsitaati kulakluse kui klassi likvideerimisest? Karotamm on ise tunnistanud, et tegi ettepaneku kulakute väljasaatmiseks pärast kulakluse küsimuse arutamist ÜK(b)P Keskkomitees.⁶ See võibki seletada Karotamme meele muutust. Tõenäoliselt ei olnud Karotamm Moskvast veel selle ajani enda ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe Arnold Veimeri 1948. a. oktoobris esitatud ettepanekutele kulakute ümberpaigutamiseks Eesti piires Stalinilt vastust saanud. Nüüd aga veendi

teda kohapeal (tõenäoliselt Malenkovi enda või tema alluvate poolt) esitama Stalinile ettepanek „kulakluse kui klassi likvideerimiseks” traditsioonilisel stalinistlikul viisil, s. t. kulakute represseerimise teel.

18. jaanuaril kell 22.05 sisenesis Läti, Eesti ja Leedu parteijuhid Karotamm, Sniečkus ja Kalnbērziņš Stalini kabinetti, kus peale tema viibisid ka NSV Liidu juhtkonna, ÜK(b)P KK Poliitbüroo liikmed Georgi Malenkov, Lavrenti Beria, Vjatšeslav Molotov, Aleksei Kossõgin, Anastass Mikojan ja Nikolai Voznessenski.⁷ Poliitbüroo liikmetest puudusid seega Kliment Vorošilov, Nikolai Bulganin, Lazar Kaganovitš, Andrei Andrejev ja Nikita Hruštšov. Vestlus Stalini juures näis Karotamme üleskirjutuse järgi olevat toimunud küllalt „seltsimehelikus”, mitteformaalses vormis. Karotamm kinnitab, et kulakute väljasaatmise ettepaneku tegi Stalinile tema. Kahjuks ei ole Karotamm ära toonud, kas ja milliseid ettepanekuid tegid deporteerimiseks Leedu ja Läti parteijuhid. Selgub vaid, et küüditamine oli kõigi kolme parteijuhi seisukoht. Sealjuures räägiti ainult kulakute, aga mitte teiste vaenlaskategooriate väljasaatmisest. Karotamm märkis, et just tema rõhutas Stalinile, et kulakute vara tuleb anda tasuta kolhoosidele. Oluline on ka, et Stalin tegi kulakluse väljasaatmise küsimuste ettevalmistamise ülesandeks julgeolekumarssal Lavrenti Beriale ning põllumajanduse küsimused Malenkovile. Siit nähtub, et need Baltimaade sovetiseerimise juhtfiguurid tegutsesid juba jaanuaris 1949 Stalini lähikonnas esimeses võimuešelonis, kuigi ametlikult pidi julgeolekuorganeid kureerima veel ÜK(b)P KK sekretär Aleksei Kuznetsov. Märkmete järgi puudutas Stalin ka rajoneerimise küsimust (üleskirjutuses see puudub).

⁴ Spravka o sostojanii i očerednyx zadačax stroitelstva kolhozov v Èstonskoj SSR, 15.01.1949. ERAF, f. 1, n. 14, s. 66, lk. 1–6.

⁵ „Kolhooside loomise käigust ENSV-s”. EK(b)P Keskkomitee esimese sekretäri ettekanne NSVL Ministrite Nõukogu esimehele J. V. Stalinile, 17.01.1949. – E. Laasi jt. (koost.). Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine. Dokumentide ja materjalide kogumik. Tallinn, 1978, lk. 489–494, 492.

⁶ M. Arold (koost.). Märtsivapustused. Tartu, 1995, lk. 61.

⁷ A. Tšernobaev (red.). Na prieme u Stalina. Tetrad (žurnaly) zapisei lits, prinjatyh I. V. Stalinym (1924–1953 gg.). Spravochnik. Moskva, 2008, lk. 515. Karotamme asemel on publikatsioonis ekslikult nimi I. T. Norotamm, keda on tähestikulises registris nimetatud ekslikult Leedu poliitikategelaseks.

Siinkohal tasub taustategurina arvestada ka võimuvõitlust Kremli võimuladvikus, mille põhisisuks oli juba alates 1946. aastast ühelt poolt nn. Leningradi grupeeringu (Andrei Ždanov, Aleksei Kuznetsov, Andrei Voznessenski jt.) ning teiselt poolt Georgi Malenkovi ja Lavrenti Beria erineva edukusega kulgenud omavaheline konkureerimine võtmepositsioonide pärast J. Stalini lähikonnas. 1949. aasta alguseks oli see jõudnud otsustavasse faasi, mis lõppkokkuvõttes sai saatuslikuks nimetatud Leningradi grupeeringule. L. Beria ja G. Malenkov, kelle J. Stalin tegi vastutavaks kolmes Balti liiduvabariigis ees seisva küüditamisaktsiooni ettevalmistamisel, tegelesid samal ajal ka väga aktiivselt oma konkurentide võimupositsioonide tasalülitamisega. Just 1949. aasta jaanuaris alustasid nad oma konkurentide otsustavat ründamist, fabritseerisid „Leningradi süüasja”, mis kulmineerus lõpuks Leningradiga seotud Kremli kõrgemasse võimuladvikusse kuuluvate tegelaste füüsilise hävitamisega (A. Kuznetsov, A. Voznessenski jt.) ning laiemalt Neevalinna taustaga parteijuhtide represseerimisega üle terve NSV Liidu.⁸ Sama aeg sai saatuslikuks ka Vjatšeslav Molotovile, kelle „personaalküsimusega” 1949. aasta jaanuaris tegeles J. Stalin isiklikult. Kevadel kaotas V. Molotov välisministri ametikoha ning edaspidi teda enam olulisemate küsimuste otsustamise juurde ei lastud.

N. Karotamme ülestähendus kohtumisest J. Staliniga ei ole oluline allikas mitte ainult 1949. aasta märtsiküüditamist silmas pidades, vaid ka hilisstalinistliku Eesti NSV kultuuripoliitika toimetehhanismide mõistmisel. Karotamme üleskirjutus 18. jaanuarist 1949. aastal annab meile kätte võtme mõistmaks, miks sai Hans Leberechtist üks Eesti NSV esikirjanikke – tollase

Nõukogude liiduvabariigi visiitkaart. Tähelepanuväärne seik selle kohtumise juures oli tõsiasi, et J. Stalin N. Karotamme sõnul vähemalt „2 korda kiitis Hans Leberechti” ja tõstis esile tema head kirjutamisoskust. N. Karotamme jaoks oli teisejärgulise kirjniku mainimine sellises kontekstis kindlasti ootamatu, eriti seetõttu, et 1948. aasta kirjastuse Ilukirjandus ja Kunst romaanivõistluse žürii (P. Viiding, P. Rummo, F. Kõlli, E. Männik) oli ju Leberechti käsikirja⁹ jätnud auhinnata ja esimesele kohale pannud hoopis Osvald Toominga romaani „Ainus võimalus”. Žürii ühe liikme, Paul Rummo sõnul oleks Leberechti tulemus olnud parem, kui „teose põhiliselt õige ideearendusega oleks seltsinud kunstilise kujunduse suurem oskus ja, mis siinkohal oluline, faktilise pisimaterjali põhjalikum tundmine”.¹⁰ Seega oli žürii arvates tegemist kirjanduslikus mõttes nõrga teosega.

Stalin kindlasti ei olnud romaanivõistluse üksikasjadest teadlik, tema mõtles Eesti küla ees ootava murrangu – massilise kollektiviseerimise – ideoloogilisele põhjendamisele ning selleks oli H. Leberechti teos igati sobilik. Karotamm küll mainis kohtumisel Mart Raua poeemi „Maa kasvab”, kuid see kindlasti Kremli peremeest ei kõnetanud. Karotamme jaoks oli „suure juhi” kiidulaul H. Leberechti aadressil loomulikult tegevussuuniseks. Eestisse tagasi jõudes lasi ta kohe uue žürii kokku panna (J. Semper, D. Rudnev, L. Rummelgas, P. Kuusberg, O. Urgart), kes häbimärgistas eelmist žüriid, kelle liikmed „teose hindamisel ei lähtunud parteilisest, vaid formalistliku estetismi seisukohalt”. Uus žürii tühistas eelmise otsuse ning loomulikult määras esimese preemia teosele „Valgus Koordis”, teise preemia väärilist tööd ei leitud ning esialgne võitja – Oskar

⁸ Vt. „Leningradi süüasja” kohta ja võimuvõitlusest sõjajärgses NSV Liidus lähemalt: Y. Gorlitzki, O. Khlevniuk. *Gold Peace. Stalin and the Soviet Ruling Circle, 1945–1953*. Oxford, 2004; A. Danilov, A. Pyžnikov. *Roždenie sverxderžavy. SSSR v pervye poslevoennye gody*. Moskva, 2001; E. Zubkova. *Poslevoennoe socetskoe obščestvo. Politika i posledovatel'nost' 1945–1953 gg*. Moskva, 1999; R. Píxoja. *Moskva. Kreml'. Vlast'. Sorok let posle vojny 1945–1985*, 2007.

⁹ H. Leberecht esitas oma jututuse „Valgus Koordis” venekeelse käsikirja romaanivõistlusele, kuhu võis esitada vaid seni ilmunuta kirjatöid. Tema teos oli aga põhiosas juba ajakirjas *Zvezda* ilmunud.

¹⁰ R. Rummo. *Romaanivõistluse ülevaade*. – *Sirp ja Vasar*, 11.XII.1948.

Tooming – pärjati kolmanda preemiaga.¹¹ Väga operatiivselt anti välja kolhoosielu ülistav kirjanduskogumik, kus üllitati katkendid Leberechti jutustusest ning ka Raua poeem.¹² Leberechti käsikirja tõlkis kiirkorras eesti keelde Lembit Rimmelgas, raamatuna ilmus teos juba 1949. aasta kevadel kui mõnitus tuhandetele Siberisse küüditatutele. Sama aasta sügisel aga anti teosele kui „silmapaistvale näitele nõukogude ideoloogia ja sotsialistliku realismi sünteesist” Stalini preemia.¹³

Kirjeldatud sündmustiku konteksti mõistmiseks on sobilik meenutada, et Eesti NSV siseselt oli tegemist ajaga, mil hoogustus võitlus „kodanliku natsionalismi” vastu ning

teravnes võimuvõitlus Eesti NSV juhtkonnas, mis tipnes 1950. aasta märtsipleenumiga ning Nikolai Karotamme kõrvaldamisega.

Balti liiduvabariikide parteijuhtide audients kestis kokku umbes 45 minutit ja nad lahkusid koos kell 22.50. Hiljem ühinesid kabinetis olnud seltskonnaga ka Nikolai Bulganin ning Kliment Vorosilov. Külalised lahkusid Stalini juurest 20 minutit pärast keskööd. Umbes 100 000 leedulase, lätlase ja eestlase saatus oli sellega otsustatud. Hans Leberecht aga ei pruukinud üldse teada saada, miks ja kuidas järsku tema esialgu kõrvale tõrjutud teos ootamatult tähelepanu keskmesse tõsteti ja temast endast üleöö kuulus kirjanik sai.

N. Karotamme üleskirjutus kohtumisest J. Staliniga Kremli 18. jaanuaril 1949¹⁴

[– – –] Kell 21.15 helistas s[eltsimees] Suhhanov¹⁵, et 3 KK sekretäri (Balti) kell 21.45 oleksid s[eltsimees] Poskrebõševi¹⁶ juures. Läksime (Kalnb[ērziņš]¹⁷ ja mina [Karotamm]) sinna. Õigel ajal. Seal tuli s[eltsimees] Malenkov meie juurde ja andis nõu, et s[eltsimees] St[alini] juures ainult põhiküsimusi puudutada (kulak, mehhaniseerimine). Muud asjad lahendame juba siis. 4–5 min[uti pärast] tuli s[eltsimees] Snečkus.¹⁸

Täpselt kell 22.05 astusime s[eltsimees] St[alini] kabinetti. Vasemal seina ääres oleva laua ümber istusid s[eltsimehed] St[alin], Molotov, Kossõgin, Malenkov, Beria, Mikojan, Voznessenski.

Teretasime kõiki kättpidi. Istusime laua äärde. S[eltsimees] St[alin] küsis, „no mis küsimused teil on?” Algul rääkis Kalnberziņš. Siis mina ja siis Snečkus.

Mina toonitasin 3 küsimust: kollektivis[eerimise] tempode kõvend[amine] ja kulakluse kui kl[assi] likvid[eerimine]; p[õllu]maj[anduse] tehnilise baasi kõvend[amine]; kolh[hooside] kaadrite ettev[almistamine].

Kui ma rääkima hakkasin, siis ütles s[eltsimees] Stalin: „*А вы поправились!* [Aga te olete terveks saanud!]” Mina vastasin, et „*Это хорошо, тогда можно наибольше работать!* [See on hea, siis saab rohkem töötada!]”. St[alin] ise muigas selle juures.

Kulakluse küsimuse juures peatusime kõige kauem. Algul ütles s[eltsimees] St[alin], et kollektiviseerimise % on teil väike, et kas mitte vara ei ole kulaklust likvid[eerida], et kui oleks 30–40%.

¹¹ S. Olesk. Tõdede vankruval müüril. Artikleid ajast ja luulest. Tartu, 2002, lk. 78–79.

¹² P. Rummo (koost.). Uued sihid. Koguteos. Tallinn, 1949.

¹³ R. Veidemann. Eesti-vene kirjandusliku kommunikatsiooni kurioosum: Hans Leberechti jutustus „Valgus Koordis” (1948–1949). L. Pild (toim.). – Blokovski sbornik XVIII. Rossia i Estonia XX veke: dialog kul’ tur. Tartu, lk. 304–305. Vene keele vahendusel tõlgiti „Valgus Koordis” 23 keelde, see teos oli kuni 1960. aastate keskpaigani kõige tõlgitum Eesti NSV kirjandusteos.

¹⁴ N. Karotamme üleskirjutus kohtumisest J. Staliniga Kremli 18. jaanuaril 1949 on kirja pandud vahetult pärast kohtumist. Lugemise hõlbustamiseks on tekstis nurksulgudes avatud lühendid ning lisatud ka venekeelsete lausete ja fraaside tõlked ja lühikommentaarid.

¹⁵ Ilmselt on mõeldud Georgi Malenkovi abi Dmitri Suhhanovit.

¹⁶ Stalini sekretär ja ÜK(b)P KK erisektori juhataja Aleksandr Poskrebõšev.

¹⁷ Läti K(b)P KK esimene sekretär Jānis Kalnbērziņš.

¹⁸ Leedu K(b)P KK esimene sekretär Antanas Sniečkus.

Mõttevahetuse ajal kontrollis ta paar korda, kas meil see on ikka kindel arvamine või räägime niisama „*для нас тут* [meie jaoks siin]”, nagu ta ütles. Toonitasime, et see on ikka meie arvamine. Ma lisasin juurde, et [EK(b)P] KK büroos oli ka arvamisi, et võiks esialgu kõige vaenulikumad kul[aklikud] ollused välja saata. Kuid – see ei lahendaks küsimust. Viimaks ütles St[alin], et – saadame nad välja. Kuid seda on vaja teha kiiresti, et see asi küla ei närveeriks mitte kaua aega.

Mehhaniseerimise asjus ta küsis kuip[alju] traktoreid on vaja. Ma ütlesin, et 550 1949. aastal. Ühes kõigi muude masinatega. Eriti toonitas s[eltsimees] Stalin, et koos traktoritega on vaja anda peksumasinaid, sest peksta on vaja kiirel ajal. „*Тракторы дадим! Дадим!* [Traktorid anname! Anname!]” ütles ta lõpuks.

Siis juhtis s[eltsimees] St[alin] tähelepanu melioratsiooni erilisele tähtsusele Eestis, Lätis ja vast ka Leedus. Ma rääkisin, et Eestis on 680 000 [ha] ülesharitavaid soomaid, neist 350 000 ha on osalt juba varustatud kraavidega, et see annab aastas 500 000 tn rukist või 35 000 [?]. Kuid selleks on vaja tehnikat. Ekskavaatoreid jne. St[alin] käskis koostada melioratsiooni plaani „*по этапам* [etappide kaupa]” ja esitada.

St[alin] 2 korda kiitis Hans Leberechti, jutustust „*Звезда*”-s. See inimene oskab näha! Oskab kirjutada! Küsis kas ta eesti keelt oskab, kas eesti keeles kirjutab jne. Vastasin, et ta eesti keeles ei kirjuta. Aga küllap ta sellegi ära õpib. Siis küsis ta, kas teil on ilmunud nüüd kirjanduslikke teoseid kolhooside kohta. Rääkisin M[art] Raua „Maa kasvab”-st.

Siis küsis, kas haritlaskond pöördub nõuk[ogude] võimu poole. Vastasime, et pöördub. Veel mitte küll kõik aga põhihulgal kindlasti.

Arutasime ka linakasv[atuse] küsimust. S[eltsimees] Mikojaan tõstis üles küsimuse, et linakasv[atuse] ei edene Baltimaadel. Vastasin, et ENSV p[õllu]majandus viimase 30–40 aasta jooksul on linakasvatusest loobunud ja üle läinud karjakasvatusele, et linast ei peeta lugu kui tuluallikast. St[alin] ütles: „*Конечно, народ ведь умный. Он же видит, что является доходным.* [Muidugi, rahvas on ju tark. Ta ju näeb, mis sisse toob.]”. Siis toonitasime seda, et on vaja linakasvatatajaile senisest palju soodsamad tingimused linamüügiks luua ja linatöötlemist mehhaniseerida (vabrikud). St[alin] palus meil välja töötada oma ettepanekud selle kohta, et missugused tingimused oleks meie arvates kohased linakasv[atuse] edendamiseks ja siis vaatame.

Siis oli veel juttu sellest, et likvideeritava kulakluse varandus tuleb tasuta kolhoosidele anda (ma toonitasin seda). St[alin] ütles, et see on õigus: „*Народ и крестьянство вступать в это дело против кулака!* [On vaja ka talurahvas sisse mässida sellesse kulakute vastasesse asja!]” Seda mõtet kordas ta kaks korda.

Jutu lõpuks tegi s[eltsimees] St[alin] s[eltsimees] Malenkovile ülesandeks kõik põllumajandusse puutuvad küsimused lahendada. S[eltsimees] Beriale tegi ta ülesandeks kulakluse väljasaatmise küsimused lahendada, ette valmistada *МГБ* ja *МВД*¹⁹-ga.

Jätsime kättpidi head aega ja tulime ära.

Üleskirjutatud ööl vastu 19.01.1949 Moskvast ENSV MN esinduses kell 2.30
N. Karotamm

Allikas: Käsikiri, ERAF, f. 9607, n. 1, s. 302, l. 1–3.

Publikatsioon on ette valmistatud sihtfinantseeritava teema „Eesti Külma sõja ajastul” ja ETF-i grandi nr. 9135 „Parteiline nomenklatuurisüsteem Eesti NSV-s: väljakujunemine, funktsioneerimine ja toimetehhanismid ühiskonnas” raames.

¹⁹ Riikliku julgeoleku ministeerium ja siseministeerium.

Kaks versiooni ühest maalist: Rahva õnneks. ÜK(b)P Poliitbüroo istung. Kunstnik Dmitri Nalbadjan, 1949. Alumisel pildil on retušeeritud välja Lavrenti Beria, kes 1953. aastal maha lasti. Maal on selles mõttes huvitav, et seda on eksponeeritud mõlemal kujul.

Meelis Saueauk

(1971), *PhD*, vanemteadur, Eesti Mälu Instituut, Madara 14, 10162 Tallinn, meelis.saueauk@mnemosyne.ee

Tõnu Tannberg

(1961), *PhD*, Tartu Ülikooli Eesti lähiajaloo professor, TÜ ajaloo ja arheoloogia instituut, Lossi 3, 51003 Tartu, tonu.tannberg@ra.ee